

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, <http://www.kp.org.pl>

Świebodzin, 9 stycznia 2017 r.

**Minister Środowiska
Warszawa**

W związku z konsultacjami projektu założeń do Zintegrowanego Planu Zarządzania Transgranicznym Obiektem Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska, przedstawiam następujące wnioski:

1. Wyjątkowe wartości obiektu światowego dziedzictwa (*Outstanding Universal Value*, OUV) Puszczy Białowieskiej, będące motywem jej wpisu na listę światowego dziedzictwa, określone są w aktualnej decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa zatwierdzającej aktualną postać wpisu (38 COM 8B.12 z 2014 r.). Nie podlegają one rewizji w planie zarządzania obiektem, który z definicji powinien być planem ochrony wartości określonych w akcie desygnacji. Zgodnie z „deklaracją wyjątkowych ogólnoswiatowych wartości” zawartą w decyzji 38 COM 8B.12; są nimi:
 - zróżnicowany kompleks ekosystemów leśnych, reprezentatywny dla ekoregionu mieszanych lasów środkoweuropejskich, z udziałem ekosystemów nieleśnych (wilgotnych łąk, dolin rzecznych i innych ekosystemów mokradłowych), wyjątkowo cenny ze względu na wysoki udział lasów ze starymi drzewostanami o naturalnym charakterze (*old-growth forests*);
 - duży i spójny kompleks leśny podtrzymujący naturalne sieci troficzne, w tym żywotne populacje dużych ssaków, w tym dużych drapieżników (wilk, ryś, wydra);
 - bogate zasoby rozkładającego się drewna, stojącego i leżącego, których konsekwencją jest bogactwo gatunkowe grzybów i chrząszczy saproksylobiontycznych;
 - tradycja badań naukowych mało zniekształconych ekosystemów leśnych;
 - największa wolno żyjąca populacja żubra (>900 osobników);
 - zasadniczo niezaburzona przyroda;
 - wysoka różnorodność biologiczna, w tym występowanie gatunków zagrożonych, gatunków po raz pierwszy stąd opisanych; występowanie 59 gatunków ssaków, ponad 250 gatunków ptaków, 13 gatunków płazów, 7 gatunków gadów, ponad 12000 gatunków bezkręgowców, zróżnicowana flora; szczególne znaczenie obiektu dla ochrony grzybów;
 - skala zachowania starodrzewi o naturalnym charakterze, wciąż kształtowanych przez spontaniczne procesy przyrodnicze.

W decyzji 40 COM 7B.92 z 2016 r. Komitet Światowego Dziedzictwa przypomniał i podkreślił dodatkowo, że ogólnoswiatowe wyjątkowe wartości Puszczy akcentują niezakłócony przebieg naturalnych procesów przyrodniczych i będące jego wynikiem bogactwo zasobów martwego drewna, stojącego i leżącego, będące podstawą bogactwa gatunkowego grzybów i saproksylobiontycznych bezkręgowców.

Wyjątkowymi ogólnoswiatowymi wartościami tego obiektu światowego dziedzictwa nie są „*ukształtowanie przez przyrodę, historię i ludzi*”, „*powiązanie procesów*

naturalnych z aktywną obecnością lokalnej społeczności”, „*różnicowanie składu gatunkowego drzew, krzewów i roślin zielnych*”, „*równoważone użytkowanie różnorodności biologicznej*”, „*kultura koegzystencji miejscowej ludności z przyrodą*”, „*równoważone użytkowanie zasobów przez lokalne społeczności*”. Cechy te są wprawdzie także wartościami Puszczy Białowieskiej, ale nie mają znaczenia ogólnoswiatowego, są bowiem typowe dla wielu kompleksów leśnych świata, nie decydując o unikatowym charakterze Puszczy. W przypadku Puszczy Białowieskiej, elementem światowego dziedzictwa są raczej te wartości, które zachowały się w Puszczy mimo jej użytkowania i mimo oddziaływania człowieka na las, w tym mimo oddziaływania lokalnej społeczności. Tradycja lokalnych społeczności Puszczy jest wartością istotną z krajowego punktu widzenia, ale nie ona była powodem uznania Puszczy za obiekt światowego dziedzictwa ludzkości.

Założenia do planu zarządzania obiektem światowego dziedzictwa powinny więc zostać odpowiednio dopasowane do motywów zaliczenia tego obiektu do dziedzictwa ludzkości, a cały plan zarządzania powinien koncentrować się na zachowaniu tych wartości, które były motywem desygnacji. Ochrona innych wartości (w tym tradycji kulturowych) może być w Puszczy Białowieskiej realizowana, ale nie jako element planu zarządzania obiektem światowego dziedzictwa. Powinna ona być przedmiotem innych planów, a plan ochrony obiektu światowego dziedzictwa powinien skupić się na określeniu zasad i warunków brzegowych pogodzenia ochrony tych innych wartości z ochroną *Outstanding Universal Value*.

2. Odpowiednio do wyjątkowych ogólnoswiatowych wartości obiektu (OUV), deklaracja w pkt 2 powinna objąć także stwierdzenia: „*Obiekt Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska będzie zawsze miejscem, gdzie dominować będzie ochrona naturalnych procesów, maksymalnie niezakłócone pozostaną procesy akumulacji martwego drewna, zapewniając warunki do utrzymania wysokiej różnorodności grzybów i chrząszczy ksylobiontycznych.*” „*Zarządzanie Puszcza będzie zawsze zakładać utrzymanie w stanie możliwie naturalnym struktury troficznej, w tym roli naturalnie występujących dużych ssaków, w szczególności drapieżników*”.
3. Odpowiednio do wyjątkowych ogólnoswiatowych wartości obiektu (OUV), podstawowe cele ochrony (pkt 3) powinny zostać uzupełnione o maksymalną ochronę naturalnych procesów, w szczególności maksymalne zachowanie procesu akumulacji martwego drewna, zapewniającego warunki do utrzymania wysokiej różnorodności grzybów i chrząszczy ksylobiontycznych.

Akapit „ochrona starodrzewi” proponujemy przeredagować na: „*Podstawową zasadą gospodarowania Obiektem jest ochrona starodrzewi i zachodzących w nich naturalnych procesów, w szczególności prowadzących do akumulacji martwego drewna. Dopuszczalne działania to badania naukowe, edukacja, ograniczony i kontrolowany ruch turystyczny, utrzymywanie bezpieczeństwa i drożności ciągów komunikacyjnych*”. Można dodać akapit: „*W drzewostanach sztucznych prowadzona będzie naturalna regeneracja lasu i unaturalnianie drzewostanów, z maksymalnym wykorzystaniem spontanicznych procesów, w uzasadnionych przypadkach wspierana odnowieniami gatunkami drzew i krzewów pochodzących z Puszczy Białowieskiej. Działania te będą wykorzystane także dla zachowania pełnego bogactwa gatunków drzew budujących drzewostany Puszczy. W specyficznych, półnaturalnych typach siedlisk przyrodniczych (np. świetliste dąbrowy) mogą być prowadzone działania ochrony czynnej w celu ich zachowania.*”

W akapicie „ograniczenie eksploatacji” proponujemy uzupełnić: „*Zarządzanie populacjami dużych ssaków w Puszczy będzie oparte na zasadzie minimalizacji ingerencji i będzie dążyć do stanu, w którym populacje ssaków roślinożernych nie podlegają użytkowaniu łowieckiemu i sztucznej kontroli liczebności, a są kontrolowane przez czynniki naturalne, w tym przez populacje dużych drapieżników*”.

W akapicie „reżim wodny” proponujemy bardziej stanowczo zapisać: „*Głównym celem działań będzie odtworzenie i utrzymanie naturalnych stosunków wodnych. Nie będą prowadzone prace skutkujące osuszeniem terenu. Tam, gdzie konieczne może być spowolnienie odpływu wód z ekosystemu i likwidacja sztucznych urządzeń odwadniających, mogą zostać podjęte odpowiednie działania*”. Odtworzenie stosunków wodnych Puszczy

wymaga współdziałania ze stroną białoruską, po której znajdują się największe obszary torfowe i źródliskowe, wpływające także na warunki wodne polskiej części Puszczy.

Niezrozumiała jest deklaracja: „Prace naukowe będą wykonywane zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami wewnętrznymi PGL Lasy Państwowe, w szczególności z regulaminem wykonywania badań”. Lasy Państwowe nie mają upoważnienia do stanowienia regulaminu badań naukowych na zarządzanym przez siebie terenie, a ich wewnętrzne uregulowania nie mogą z definicji mieć wpływu na badania naukowe prowadzone przez podmioty zewnętrzne.

4. W pkt 4 i 5 proponujemy rewizję sformułowań, w szczególności rezygnację z określenia „katastrofy ekologiczne”.

Wiedza naukowa wskazuje, że pożary były w historii czynnikiem kształtującym Puszcę, w tym prawdopodobnie decydującym o niektórych elementach dzisiejszej jej różnorodności biologicznej. Ze względu na strukturę siedlisk mało prawdopodobny jest rozwój w Puszczy pożaru o skali całego kompleksu leśnego. Pożary nie są więc dla Puszczy „katastrofą”. Istotne obecnie są motywy zapobiegania pożarom i ochrony przeciwpożarowej, są to jednak raczej motywy antropocentryczne niż ekologiczne i nie powinny one być określane jako „zapobieganie katastrofie ekologicznej”.

Podobnie, gradacje kornika powtarzała się wielokrotnie w historii Puszczy.

Oba te czynniki mają raczej znany ekologii charakter wielkopowierzchniowych zaburzeń, a nie „katastrof”. Rozstrzygnięcie, czy i w jakim zakresie należy im w Puszczy zapobiegać, powinno być elementem planu zarządzania, a nie jego założeniem. Istnieją bowiem zarówno argumenty na rzecz czynnego ograniczania zasięgu i skali takich wielkopowierzchniowych zaburzeń (szczególnie przy przesłankach ich antropogenicznej genezy lub wzmocnienia), jak i argumenty na rzecz nieingerencji i traktowania zaburzeń jako elementu naturalnych procesów, czyli elementu wyjątkowych ogólnoswiatowych wartości (OUV) chronionych w obiekcie.

5. Niezrozumiałe jest zdanie: „Użytkowanie puszczy, m.in. sadzenie, wycinanie, bartnictwo czy zwyczajne zbieranie grzybów lub owoców leśnych jest odziedziczonym po przodkach prawem a zarazem zobowiązaniem do zachowania Jej w równowadze dla przyszłych pokoleń. Właśnie ta kultura współżycia człowieka z otoczeniem sprawiła, że Puszcza przetrwała przez wieki”. Proponujemy przeredagowanie na: „Miejscowe społeczności postrzegają użytkowanie Puszczy, w tym zaopatrzenie w drewno z Puszczy na swoje potrzeby, czy zbieranie grzybów i owoców leśnych, jako swoje tradycyjne prawo, mają też wizję Puszczy jako trwałego lasu kulturowego, trwającego w tej postaci w równowadze dla przyszłych pokoleń”.

z poważaniem